

2018 ORTAOKUL ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA DEĞERLER EĞİTİMİ
VALUES EDUCATION IN SECONDARY SCHOOL EDUCATION PROGRAMS 2018

İsmail MEŞE

MEB, ismailmese48@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0008-9884-387X>

Kenan KAYA

MEB, kenankaya44@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0007-4596-1015>

Sibel MEŞE

MEB, sibelmese74@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-9537-5693>

Halit Burak KAHRİMAN

MEB, kahrیمانhalitburak@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0000-1205-5461>

Musa Özgür KARATAY

MEB, karataymusa77@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0008-0051-5860>

Zeynep KAYA

MEB, zeyneppkaya06@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-6025-6141>

ÖZET

Araştırmada ortaokul öğretim programlarında değerler eğitimin ne şekilde yer aldığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde “Ortaokul öğretim programlarında değerler ne şekilde yer almaktadır?” sorusu araştırmanın temel problem cümlesini oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli tercih edilmiştir. Araştırmanın veri kaynakları, amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenen Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2018 yılında resmi web sayfasında yayınlanmış olan ortaokul öğretim programları oluşturmaktadır. Araştırmada online platformlardan temin edilen ortaokul öğretim programlarındaki veriler, araştırmanın amaçları bağlamında betimsel ve içerik analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırmada ortaokul Türkçe dersinde değerler bağlamında bilimsellik ve paylaşma; Matematik dersinde yalnızca estetik, Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk, bilimsellik, dayanışma, vatanseverlik, yardımlaşma, tasarruf ve estetik, Fen Bilimleri dersinde duyarlılık, dayanışma, sorumluluk ve tasarruf değerlerine, ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde sevgi, saygı, yardımlaşma, dayanışma, paylaşma ve sorumluluk, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde bağımsızlık ve dayanışma, Görsel Sanatlar dersinde yalnızca estetik, Müzik dersinde yalnızca vatanseverlik, ortaokul Beden Eğitimi ve Spor dersinde duyarlılık, saygı ve sorumluluk, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersinde saygı ve paylaşma değerlerine yer verildiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Ortaokul, Öğretim Programı.

ABSTRACT

The aim of the research is to determine how values education is included in secondary school curriculum. Within the framework of this purpose, "How are values included in secondary school curriculum?" The question constitutes the main problem statement of the research. In the research, case study model, one of the qualitative research methods, was preferred. The data sources of the research consist of secondary school curriculums published on the official website of the Ministry of National Education in 2018, determined by the criterion sampling method, one of the purposeful sampling methods. In the research, data from secondary school curriculum obtained

from online platforms were analyzed with descriptive and content analysis techniques in the context of the aims of the research. In the research, scientific and sharing in the context of values in secondary school Turkish course; Only aesthetics in Mathematics class, responsibility, scientificness, solidarity, patriotism, cooperation, thrift and aesthetics in Social Studies class, sensitivity, solidarity, responsibility and thrift values in Science class, love, respect, cooperation, solidarity and sharing in secondary school Religious Culture and Ethics class. and responsibility, T.R. It was determined that the values of independence and solidarity were included in the History of Revolution and Kemalism course, only aesthetics in the Visual Arts course, only patriotism in the Music course, sensitivity, respect and responsibility in the secondary school Physical Education and Sports course, and respect and sharing in the Information Technologies and Software course.

Key Words: Value, Values Education, Secondary School, Curriculum.

1. GİRİŞ

TDK sözlüğünde “Bir durumun önemini, bir şeyin değerini, kalitesini belirlemek için kullanılan soyut bir ölçü” ifadeleriyle tanımlanan değer kavramı temelde insanoğlunun yarattığı ortaya koyduğu şeylerin tamamını ifade etmektedir (Özen, 2012). “Değer” sözü, Ulusoy’a göre soyut bir ölçü, bir şeyin değdiği karşılık ve yararlı bir nitelik olarak ifade edilir. Ulusoy, değer kavramının başta sosyal bilimler olmak üzere felsefe, matematik, psikoloji gibi farklı disiplinlerde kullanıldığını aktarır. Bu kavramın insan davranışlarını inceleyip değerlendiriyor olması bakımından sosyal bilimler alanında ayrı bir yeri vardır (Turan ve Ulusoy, 2019).

Eğitimin amaçlarından biri de değerlerin aktarımıyla kişilerde istendik davranışlar geliştirmektir. Söz konusu değerlerin davranışa dönüşmesi bu noktada önem taşır. Birey tarafından davranışlarına yansıtılmayan değerler işlevsel değildir. Bu yansıtma da değerlerin özümsemesiyle mümkündür. Değerleri özümseyen birey için toplumsal baskı ve çatışma asgari seviyeye iner ve birey sahip olduğu değer sistemiyle uyumlu davranışlar sergiler (Tekşan, 2012).

Daha geniş bir anlamda eğitim kurumları bireylere aktardıkları; bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla diğer bireylere yardım etmeyi amaçlar. Ayrıca değer eğitimi, insanların daha karakterli bir hayat sürüp, mutlu olmasını (Kirschenbaum, 1995) sağlayarak, tüm insanlığa evrensel bir el uzatma biçimidir (Kaya, 2021). Ayrıca değerler kültürel mirastan ayrı düşünülemez. Nitekim Kadioğlu (2023) bu konuda kültürel miras değerleri aynı zamanda kültürel, sosyal, dini, ekonomik gibi pek çok faktörün birikimi sonucu oluşan maddi ve manevi değerler olduğunu ifade etmiştir. Değerler bu durumdan dolayı eğitim sürecinden ve kültürel mirastan ayrı düşünülmemeyeceği söylenebilir.

Değer eğitimi, belirli birtakım değerlerin aktarımı ve benimsetilmesi, değerler eğitimi ise kişinin kendi değerlerinin farkına varması yönünde çalışmalar olarak tanımlanmıştır (Bacanlı ve Dombaycı, 2012). Akbaş (2004), demokratik bir toplum için başarının temel şartının değer eğitimi olduğunu vurgulamıştır.

Toplumsal yapıyı oluşturan sosyal kurumların bütününe kendine özgü değerlere sahip olduğu bilinmektedir (Özensel, 2004). Değer eğitiminin tam manasıyla amacına ulaşabilmesi için bu kurumların tamamı; aile, okul, çevre ve toplumsal kurumlar işbirliği içinde çalışmalıdır (Yıldırım ve Akpınar, 2016). Daha geniş anlamda, aileler değerlerin ilk kazanıldığı yerdir. Okullar, ailede edinilen değerlerin pekiştirildiği ve yeni değerlerin edinildiği sosyal ortamlardır (Hökelekli ve Gündüz, 2004).

Değerlerin kazandırılması açısından sosyal çevre ve aile belli bir süreç içerisinde onlara etki edebilen başlıca unsurlar olarak görülmektedirler. Fakat değer kazandırma açısından kişilerin hayatlarında önem teşkil eden kişilerin okul yaşantılarına adım atmalarıdır. Bu durumda toplum ve ailenin yanı sıra okullar da değerleri kişiye kazandırma durumunda yeni bir kaynak olarak

karşımıza çıkmaktadır (Bursa ve Çengelci, 2017).

Değerlerin kazandırılması bireylerin hem sosyal hem de duygusal gelişimine yarar sağlamaktadır. Sosyal ve duygusal yönleri gelişmiş bireyler değerleri sergilerken daha çok başarı gösterirler. Bununla beraber değerlerin öğretimi bireyleri hem akademik hem de özel hayatlarında daha çok başarı elde etmelerine yardımcı olmaktadır (Koç ve Akdoğan, 2018). Kişi ve toplum için değerlerin öneminin farkına varılması ve değerlerin bize sunduklarıyla hayatına yön vermek farkındalık yaratmaktadır. Değerlerin öneminin farkında olan bireyler daha mutlu daha ahlaklı ve saygın yaşarlar. Değerler insanı doğruya, güzele ve iyiye yönlendirirler bu konuda bireye yol gösterici olurlar (Gereken, 2018).

Araştırmada ortaokul öğretim programlarında değerler eğitimin ne şekilde yer aldığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde “Ortaokul öğretim programlarında değerler ne şekilde yer almaktadır?” sorusu araştırmanın temel problem cümlesini oluşturmaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada ortaokul öğretim programlarında değerler eğitimin ne şekilde yer aldığını belirlemek amaçlanmıştır. Belirtilen amaca erişmek için araştırmada yöntem olarak doküman incelemesi tercih edilmiştir. Dokümanlar araştırmaların birçok alanında önemli veri kaynaklarıdır. Doküman incelemesi bir olayın belli zamanlardaki ya da zaman içerisinde geçirdiği değişimlerin açıklanmasıyla ilgilidir. Belirli bir amaca hizmet eder, çalışma alanına bilgi sağlar ve belirli sosyal olayları açıklar (Best ve Kahn, 2017). Dokümanlar diğer çözümlenmelerden materyalin zenginliğiyle ayrılır. Burada esas noktayı dokümanın nitel yorumlanması oluşturur (Mayring, 2011).

Doküman incelemesi, hem nicel hem de nitel araştırmalarda kullanılabilir. Yazılı kaynaklar, kitaplar, dergiler, makaleler, romanlar, şiirler vb. görsel malzemeler ise resimler, slaytlar, filmler vb. olabilir. Araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Önemli olan araştırmacının neyi, neden, niçin, nasıl ve nerede araması gerektiğidir (Sönmez ve Alacapınar, 2011).

2.2. Veri Kaynakları

Araştırmanın veri kaynakları Milli Eğitim Bakanlığı'nın resmi web sayfasında yayınlamış olduğu öğretim programlarıyla ilgili dokümanlardan oluşmaktadır. MEB tarafından yayınlanan öğretim programları içerisinde araştırmanın amaçları doğrultusunda amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiş olan ortaokul öğretim programları oluşturmaktadır. Ölçüt örnekleme türünde temel yaklaşım araştırmacının kendi kişisel gözleminde hareketle araştırma sorusuna uygun düşündüğü belirli özellikleri taşıyan durumların çalışılmasıdır (Gürbüz ve Şahin, 2018). İfade edilen çerçevede araştırmada yayınlanan öğretim programları içerisinde ortaokulda okutulan derslere ait öğretim programları araştırma sürecine dâhil edilmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri, birinci aşamasında mevcut öğretim programlarının temin edilmesi, ikinci aşamada ortaokul öğretim programlarının incelenmesi, üçüncü aşamada ise değerler bağlamında incelenen öğretim programlarındaki bulguların raporlaştırılmasıdır.

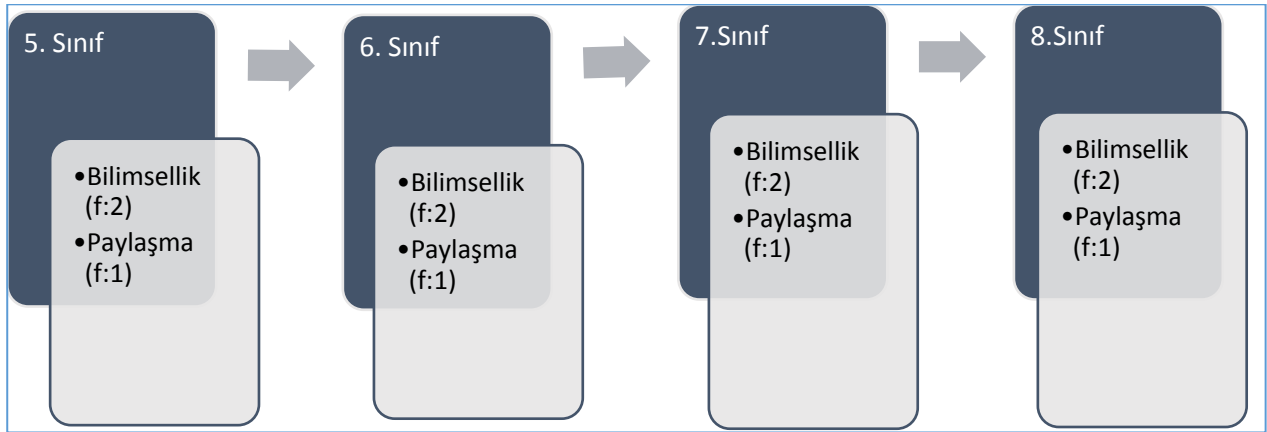
Araştırmada incelenen dokümanlar betimsel ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma sürecinde öğretim programlarının doküman içerikleri belli bir ölçütle incelenmesi neticesinde elde

edilen veriler öncelikle içerik analizi devamında ise içerik analizi sonucu oluşturulan kod ve temalar doğrultusunda betimsel olarak analiz edilmiştir.

3. BULGULAR

Türkçe

Araştırma kapsamına dâhil edilen öğretim programları değerler teması altında analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda Türkçe Dersi Öğretim Programı temelinde elde edilen bulgular Şekil 1’de verilmiştir.

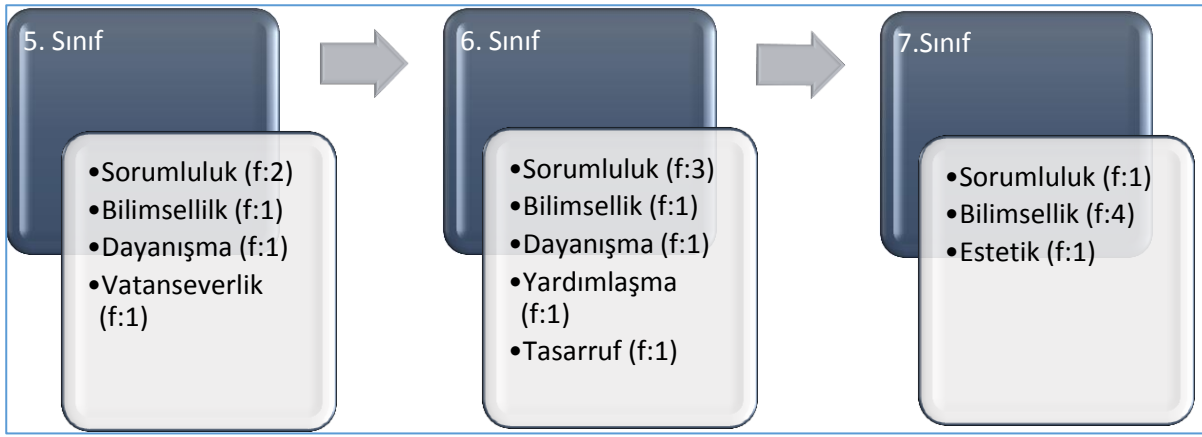
Şekil 1. Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Şekil 1’de yer alan değerler incelendiğinde Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda bilimsellik ve paylaşım değerlerine vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır. “Bilimsellik” değeri kapsamında Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda “T.5.3.28. Bilgi kaynaklarını etkili şekilde kullanır.”, “T.5.3.29. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.”, “T.6.3.33. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.”, “T.6.3.34. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.”, “T.7.3.32. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.”, “T.7.3.33. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.”, “T.8.3.30. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.”, “T.8.3.31. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.” kazanımlarında yer aldığı belirlenmiştir.

Şekil 1’de yer alan değerler incelendiğinde Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda “Paylaşım” değerlerine vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır. Türkçe öğretim programında “5.4.10. Yazdıklarını paylaşır.”, “T.6.4.11. Yazdıklarını paylaşır.”, “T.7.4.17. Yazdıklarını paylaşır.”, “T.8.4.17. Yazdıklarını paylaşır.” kazanımları paylaşım değerleri kapsamında değerlendirilebilir.

Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler dersi ortaokulda yalnızca 5, 6 ve 7. sınıfta bulunmakta olup haftada 3 saat Araştırmada yapılan analizler sonucunda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı temelinde değer teması altında elde edilen bulgular Şekil 2’de verilmiştir.

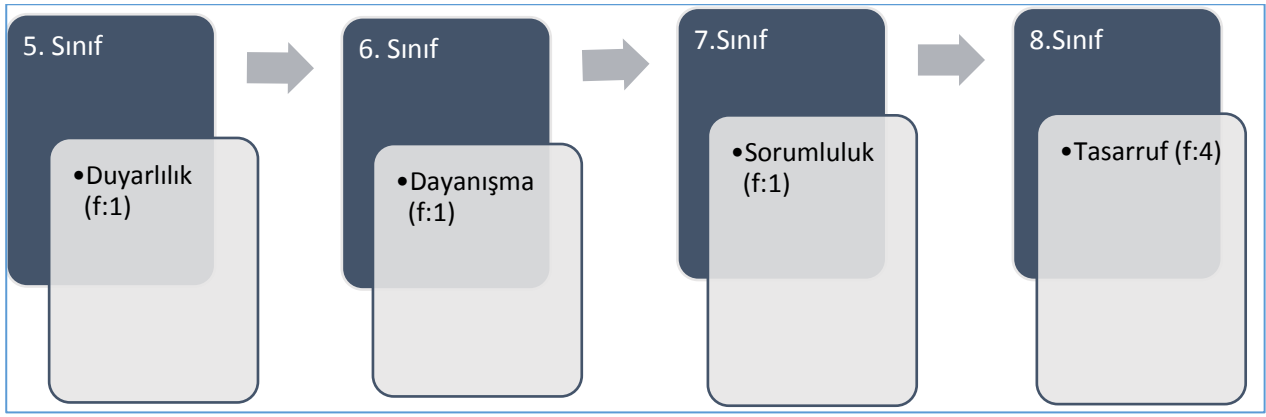

Şekil 2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Şekil 2’de yer alan değerler incelendiğinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda “Sorumluluk” değerine “SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.”, “SB.5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.”, “SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.”, “SB.6.5.4. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.”, “SB.6.6.5. Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar.”, “SB.7.1.4. İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir.” kazanımlarında; “Bilimsellik” değerine “SB.5.4.5. Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.”, “SB.6.4.3. Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.”, “SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.”, “SB.7.4.2. Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını tartışır.”, “SB.7.4.3. XV-XX. yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini analiz eder.”, “SB.7.4.4. Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir.” kazanımlarında; dayanışma değerine “SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.”, “SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.” kazanımlarında; “Vatanseverlik” değerine “SB.5.6.4. Millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden Bayrağımıza ve İstiklâl Marşına değer verir.” kazanımında; “Yardımlaşma” değerine “SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.” kazanımında; “Tasarruf” değerine “SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.” kazanımlarında; “Estetik” değerine “SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.” kazanımında yer verildiği belirlenmiştir.

Fen Bilimleri

Araştırma kapsamına dâhil edilen Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı’nın analizi sonucunda elde edilen bulgular Şekil 3’te verilmiştir.

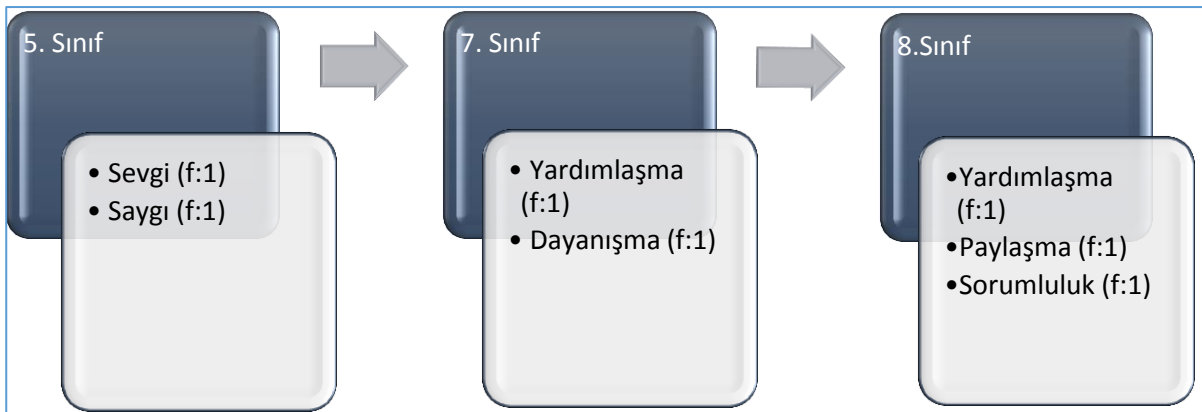

Şekil 3. Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Şekil 3'te Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı'nda en fazla odaklanılan değer tasarruf olduğu anlaşılmaktadır. "Tasarruf", Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı'nda "F.8.6.4.1. Kaynakların kullanımında tasarruflu davranmaya özen gösterir.", "F.8.6.4.2. Kaynakların tasarruflu kullanımına yönelik proje tasarlar.", "F.8.6.4.5. Kaynakların tasarruflu kullanılmaması durumunda gelecekte karşılaşılabilecek problemleri belirterek çözüm önerileri sunar.", "F.8.7.3.5. Elektrik enerjisinin bilinçli ve tasarruflu kullanılmasının aile ve ülke ekonomisi bakımından önemini tartışır.", "F.8.7.3.6. Evlerde elektriği tasarruflu kullanmaya özen gösterir.", "Duyarlılık", "F.5.6.2.2. Yakın çevresindeki veya ülkemizdeki bir çevre sorununun çözümüne ilişkin öneriler sunar.", "Dayanışma", "F.5.6.3.2. Yıkıcı doğa olaylarından korunma yollarını ifade eder.", "Sorumluluk", "F.7.6.2.4. Bir bitki veya hayvanın bakımını üstlenir ve gelişim sürecini rapor eder." kazanımlarında yer aldığı belirlenmiştir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

Araştırma kapsamına dâhil edilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın analizi sonucunda elde edilen bulgular Şekil 4'te verilmiştir.

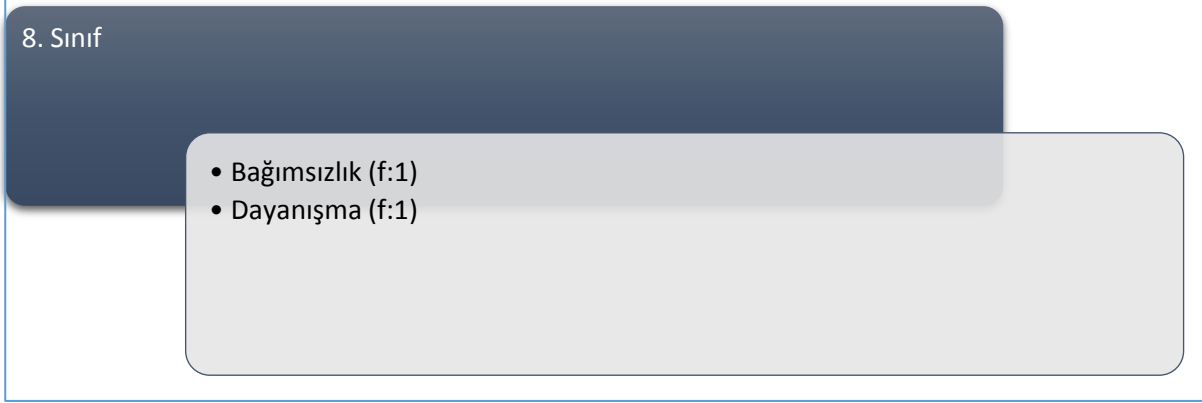
Şekil 4. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

"Sevgi" ve "Saygı" değerlerine "5.3.1. Toplumsal hayatta nezaket kurallarına uygun davranışlar sergilemeye özen gösterir." kazanımında; "Yardımlaşma" değerine "7.2.4. Kurban ibadetini İslam'ın yardımlaşma ve dayanışmaya verdiği önem açısından değerlendirir.", "8.2.1. İslam'ın paylaşma ve yardımlaşmaya verdiği önemi ayet ve hadisler ışığında yorumlar." kazanımlarında; "Dayanışma" değerine "7.2.4. Kurban ibadetini İslam'ın yardımlaşma ve

dayanışmaya verdiği önem açısından değerlendirir.” kazanımında; “Paylaşma” değerine “8.2.1. İslam’ın paylaşma ve yardımlaşmaya verdiği önemi ayet ve hadisler ışığında yorumlar.” kazanımında; “Sorumluluk” değerine “8.1.2. İnsanın ilmi, iradesi, sorumluluğu ile kader arasında ilişki kurar.” kazanımında yer verildiği belirlenmiştir.

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük

Araştırma kapsamına dâhil edilen T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı’nın analizi sonucunda elde edilen bulgular Şekil 5’te verilmiştir.

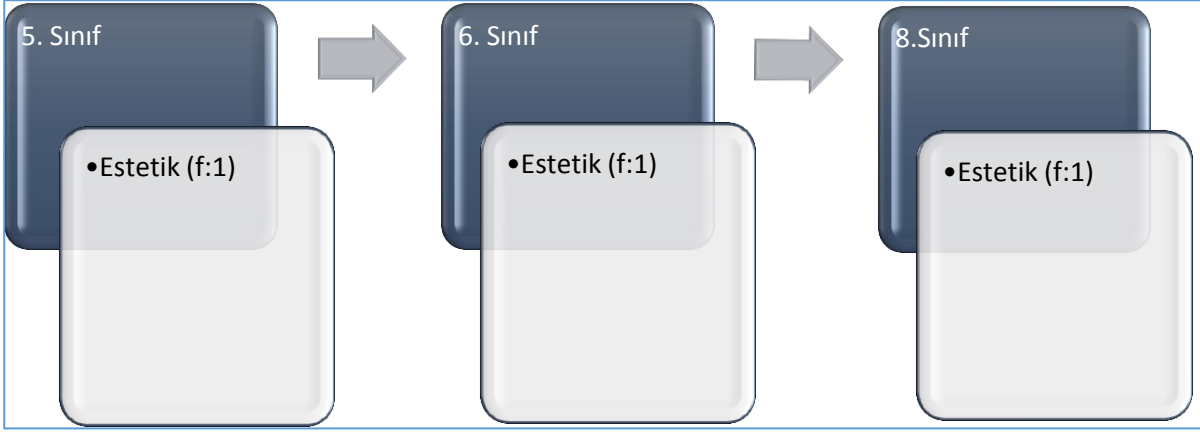

Şekil 5. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Şekil 5’te araştırmada T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı’nda “Değerler” teması altında “Bağımsızlık” ve “Dayanışma” kodları elde edilmiştir. “Bağımsızlık” koduna ilişkin olarak T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı’nda “İTA.8.2.6. Misakımilli’nin kabulünü ve Büyük Millet Meclisinin açılışını vatanın bütünlüğü esası ile “ulusal egemenlik” ve “tam bağımsızlık” ilkeleri ile ilişkilendirir.” kazanımında; “Dayanışma” koduna ilişkin olarak T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı’nda “İTA.8.3.4. Türk milletinin millî birlik, beraberlik ve dayanışmasının bir örneği olarak Tekâlif-i Millîye Emirleri doğrultusunda yapılan uygulamaları analiz eder.” kazanımında yer verildiği belirlenmiştir.

Görsel Sanatlar

Araştırma kapsamına dâhil edilen Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı’nın analizi sonucunda elde edilen bulgular Şekil 6’da verilmiştir.

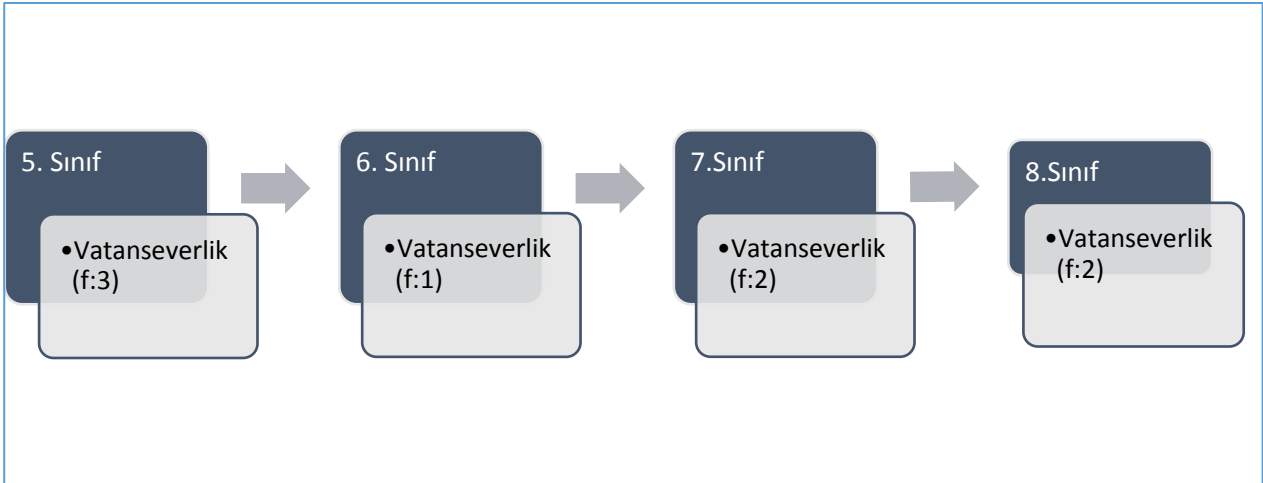

Şekil 6. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Şekil 6’da araştırmada Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı’nda “Değerler” teması altında “Estetik” kodu “G.5.3.6. Sanat eserlerinin neden farklı değerlendirildiğini açıklar. Bir sanat eseri duyuşsal, ekonomik, tarihsel, sosyokültürel, işlevsel vb. açılardan değerlendirildiği için estetik yarguların farklı olabileceği üzerinde durulur.”, “G.6.3.6. Sanat eserinin hisleri, duyguları ve estetik tepkiyi nasıl harekete geçirdiğini açıklar.”, “G.8.3.3. Sanatla ilişkili olarak estetiğin ne olduğunu açıklar.” kazanımları çerçevesinde verildiği belirlenmiştir.

Müzik

Araştırma kapsamına dâhil edilen Müzik Dersi Öğretim Programı’nın analizi sonucunda elde edilen bulgular Şekil 7’de verilmiştir.

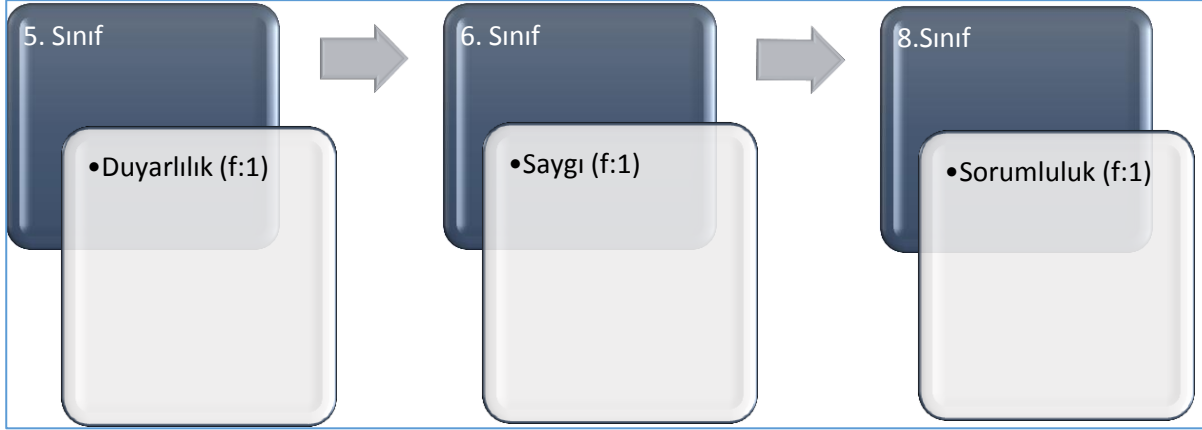
Şekil 7. Müzik Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Şekil 7’de araştırmada Müzik Dersi Öğretim Programı’nda “Değerler” teması altında yalnızca vatanseverlik koduna erişilmiştir. “Vatanseverlik” “Mü.5.A.1. İstiklâl Marşı’nu anlamına uygun söylemeye özen gösterir.”, “Mü.5.D.1. İstiklâl Marşı’nın tarihsel sürecini millî ve manevi değerlerle ilişkilendirir.”, “Mü.5.D.4. Atatürk’ün müziğe verdiği önemi araştırır.”, “Mü.6.A.2. Millî birlik ve beraberlik duygusunu güçlendiren marşlarımızı doğru söyler.”, “Mü.7.A.2. Millî birlik ve beraberlik duygusunu güçlendiren marşlarımızı doğru söyler.”, “Mü.7.D.1. Atatürk’ün müziğin geliştirilmesine verdiği önemi açıklar.”, “Mü.8.A.2. Toplum hayatımızda önemli yer tutan

marşlarımızı doğru söyler.”, “Mü.8.D.6. Atatürk’ün güzel sanatlar içinde müziğe verdiği yeri ve önemi kavrar.” kazanımı çerçevesinde oluşturulmuştur.

Beden Eğitimi ve Spor

Araştırma kapsamına dâhil edilen Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı’nın analizi sonucunda elde edilen bulgular Şekil 8’de verilmiştir.

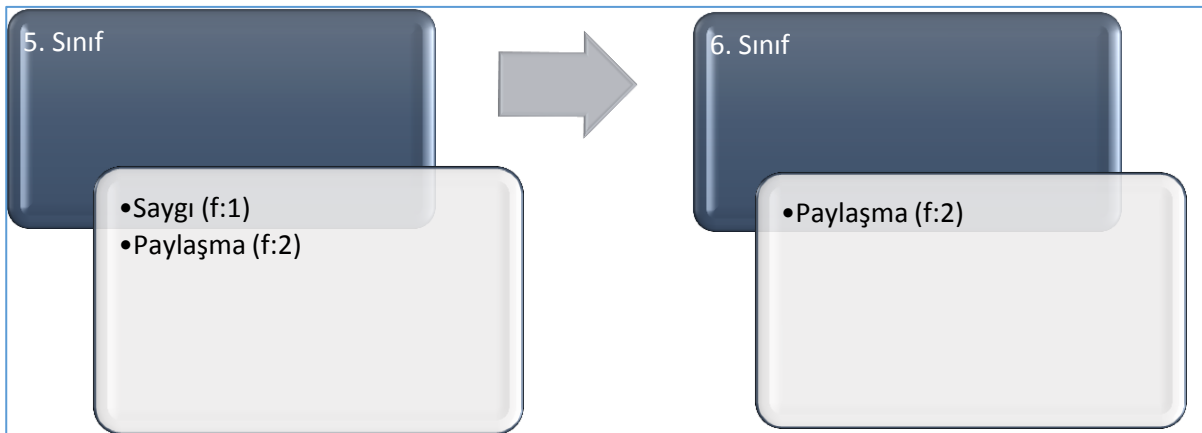

Şekil 8. Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Şekil 8’de yer alan bulgular incelendiğinde Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı’nda çeşitli değerlere vurgu yapıldığı belirlenmiştir. “Duyarlılık” koduna Ortaokul Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı’nda “BE.5.1.2.8. Oyun ve etkinliklerde bireysel farklılıklara duyarlı olur.” kazanımında, “Saygı” koduna “BE.6.1.2.6. Sporlara hazırlayıcı oyun ve etkinliklerde başkalarının haklarına saygı gösterir.” kazanımında, “Sorumluluk” koduna ise “BE.8.1.2.5. Spor ortamlarında sorumluluk alır.” kazanımında yer verildiği belirlenmiştir.

Bilişim Teknolojileri ve Yazılım

Araştırma kapsamına dâhil edilen Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programı’nın analizi sonucunda elde edilen bulgular Şekil 9’da verilmiştir.

Şekil 9. Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Şekil 9’da araştırmada Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programı’nda “Değerler” teması altında “Saygı” ve “Paylaşma” kodları belirlenmiştir. “Saygı” koduna ilişkin olarak Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programı’nda “BT.5.2.1.3. Çevrimiçi ortamda başkalarının haklarına saygı duyar.” kazanımında, “Paylaşma” koduna “BT.5.4.2.7. İş birliğine dayalı olarak oluşturduğu belgeyi paylaşır.”, “BT.5.4.3.6. İş birliğine dayalı olarak oluşturduğu sunuyu paylaşır.”, “BT.6.4.1.7. İş birliğine dayalı olarak oluşturduğu belgeyi paylaşır.”, “BT.6.4.3.5. İş birliğine dayalı olarak oluşturduğu video dosyasını çevrimiçi ortamda paylaşır.” kazanımlarında yer verilmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmada Türkçe dersinde değerler bağlamında bilimsellik ve paylaşma değerlerine yer verildiği belirlenmiştir.

Araştırmada Matematik ve Görsel Sanatlar derslerinde değerler bağlamında yalnızca estetik değerine yer verildiği belirlenmiştir.

Araştırmada Sosyal Bilgiler dersinde değerler bağlamında sorumluluk, bilimsellik, dayanışma, vatanseverlik, yardımlaşma, tasarruf ve estetik değerlerine yer verildiği belirlenmiştir.

Araştırmada Fen Bilimleri dersinde değerler bağlamında duyarlılık, dayanışma, sorumluluk, tasarruf değerlerine yer verildiği belirlenmiştir.

Araştırmada Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde değerler bağlamında sevgi, saygı, yardımlaşma, dayanışma, paylaşma ve sorumluluk değerlerine yer verildiği belirlenmiştir.

Araştırmada T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde değerler bağlamında bağımsızlık ve dayanışma değerlerine yer verildiği belirlenmiştir.

Araştırmada Müzik dersinde değerler bağlamında yalnızca vatanseverlik değerine yer verildiği belirlenmiştir.

Araştırmada Ortaokul Beden Eğitimi ve Spor dersinde değerler bağlamında duyarlılık, saygı ve sorumluluk değerlerine yer verildiği belirlenmiştir.

Araştırmada Teknoloji ve Tasarım dersinde herhangi bir değere yer verilmediği belirlenmiştir.

Araştırmada Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersinde değerler bağlamında saygı ve paylaşma değerlerine yer verildiği belirlenmiştir.

Araştırmada en fazla değere ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer verildiği belirlenmiştir. Sosyal bilgileri sırasıyla Türkçe, Müzik, Fen Bilimleri ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin ilediği belirlenmiştir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar ile Özeren, Göçer ve Özeren (2023) tarafından yapılan “Ortaokul Öğretim Programlarında Değerler Eğitimin Yeri” adlı çalışma ile doğrudan örtüşmektedir. Bu durum yapılan çalışmanın sonuçları ile ilgili çalışmanın sonuçlarının birbirini desteklediği gibi güvenir ve geçerli araştırma bulgularına ulaşıldığının kanıtı olarak da değerlendirilebilir.

Göçer ve Kaya (2023) yaptıkları araştırmada saygı, sorumluluk, bilimsellik ve duyarlılık değerlerinin diğer değerlere kıyasla ilkökul öğretim programlarında daha fazla yer aldığı sonucuna ulaşılmışlardır. Bunun yanında, ilkökul öğretim programları içerisinde, en fazla değere yer veren programın Hayat Bilgisi öğretim programı olduğu, bunu sırasıyla Türkçe, İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi ve Sosyal Bilgiler öğretim programlarının izlediği görülmüştür. Bunların yanı sıra

Sosyal Bilgiler öğretim programında; duyarlılık değerinin, Fen Bilgisi öğretim programında; bilimsellik değerinin, İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programında sorumluluk değerinin diğer değerlere kıyasla daha fazla yer aldığını belirlemişlerdir.

Geçmişten aldığı kültürel mirası, döneminin maddi ve manevi değer yargılarıyla harmanlayan bu dersler (Yurttaşlık Bilgisi, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler vb), ulusal ve evrensel değerlerle bir yandan ülkenin temel dinamiklerini oluştururken, diğer yandan da toplumsal ve kültürel kimliğiyle yoğrulan bireylerin gelişiminde temel dinamikleri oluşturmaktadır (Kaya, 2023). 2000’li yıllardan sonra hız kazanmış değerler eğitimi; Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Türkçe, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi derslerin yanı sıra, diğer öğretim programlarının içerisinde de örtük olarak bulunmaktadır. Ayrıca 2012’den itibaren öğretim programında bulunan “yurttaşlık, demokrasi ve insan hakları” dersinde de doğrudan değerlere yer verilmektedir (Kaya, 2021).

Araştırmanın yukarıda ifade edilen sonuçları dikkate alınarak şu öneriler sunulmuştur:

- Mikro düzeyde sınıf ve okul ortamında, makro düzeyde toplumda istenmeyen durumların en aza indirgenebilmesi ve istenmeyen durumların istenilen durumlara dönüştürülerek, pozitif bir biçime getirilmesinin değerler eğitiminden geçmektedir. Bu durum dikkate alınarak okul ortamında öğrencilere küçük yaşlardan (okul öncesinden) başlanılarak değer eğitiminin öğrenme çıktıları öğrenmenin süreç bileşenleri dikkate alınarak kazandırılması gereklidir.
- Ortaokul öğretim programlarında içeriği uygun olduğu düşünülen derslerde (Türkçe, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük) değerlere daha fazla yer verilmesi gereklidir. İçeriği görünüşte uygun olmayan derslere (Matematik, Teknoloji ve Tasarım vs.) yoğunlaşarak belli değerlerin ders bağlamında programlara entegre edilmesi sağlanmalıdır. Özetle bütün değerleri öğretim programlarının tamamına değil, ders bağlamında uygun olan değerler uygun öğretim programlarına entegre edilmelidir.
- Mevcut öğretim programlarında yer alan değerler konusunda öğretmen farkındalığının nasıl olduğu önem taşımaktadır. Bu durumdan hareketle öğretim programlarında değerler eğitiminin ne şekilde yer aldığına yönelik öğretmenlere çeşitli uzaktan ve yüz yüze eğitimler verilebilir. Bu eğitimlerde öğretmenlerden değerler eğitiminin öğretim programlarına daha etkili bir şekilde nasıl entegre edilebileceği konusunda görüş alışverişinde bulunulabilir.
- Yapılan araştırma değerler eğitiminin ortaokul öğretim programlarına yer alma durumunu tespit etme ile sınırlıdır. İleride yapılacak araştırmalarda değerler eğitiminin okul öncesinden başlamak üzere eğitim kademelerinde ne şekilde yer aldığı tespit edilebilir. Önerilen bu durum gerçekleştirildiğinde eğitim kademelerine göre öğretim programlarında değerler eğitiminin yer alma şekli karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademe de gerçekleştirme derecesinin değerlendirilmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bacanlı, H. ve Dombaycı, M. A. (2012). *Değer eğitiminde değer boyutlandırma yaklaşım*. II. Uluslararası Değerler ve Eğitimi Sempozyumunda sunulan bildiri, 16-18 Kasım 2012, İstanbul.
- Best, J. W., & Kahn, J. V. (2017). *Eğitimde araştırma yöntemleri*. (Çev. Ed. O. Köksal). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bursa, S. ve Çengelci K. (2017). Türkiye ve Kanada Sosyal Bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi bakımından karşılaştırılması. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 2(7), 338-372.

- Gerekten, H. (2018). *5. sınıf Türkçe ders kitabındaki atasözlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Göçer, V. ve Kaya, F. (2023). Değerler eğitimi bağlamında ilkokul öğretim programlarının incelenmesi, *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(5), 274-295. DOI: <https://doi.org/10.19160/e-ijer.1367295>
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hökelekli, H. ve Gündüz, T. (2004). *Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğitimleri*. R. Kaymakcan. vd. (Ed), Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, 26-28 Kasım 2004.
- Kadioğlu, A. M. (2023). Examination of university students' levels of knowledge and awareness regarding the definition, scope and importance of cultural heritage. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 9(30), 146-156.
- Kaya, F. (2021). *İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler ile insan hakları yurttaşlık ve demokrasi derslerindeki değerlere ilişkin tutumları*. Doktora tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan.
- Kaya, F. (2023). *Karakter ve değer eğitim yaklaşımları ve uygulamaları*. Karakter ve değerler eğitimi içinde (edit: Aysel Kızılkaya Namlı), Efeakademi Yayınları.
- Kirschenbaum, H. (1995). *Enhance values and morality in schools and youth settings*, Allyn & Bacon Company, Massachusetts.
- Koç, R. ve Akdoğan, H. (2018) Çocuklarda değer aktarımının önemi. *The Journal of Academic Social Science Studies*,1(65), 1-16.
- Mayring, P. (2011). *Nitel sosyal araştırmaya giriş*. (Çev. Ed. A.Gümüş & M.S.Durgun). Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Özen, Y. (2012). Değerlerin kimlik ve kişilik kazanmadaki rolü. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 167-181.
- Özensel, B. (2004). Türk toplumunda çocuğun yetiştirilmesinde annenin rolü: Konya ili örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(6), 77-96.
- Özeren, E., Göçer, V. ve Özeren, G. (2023). Ortaokul öğretim programlarında değerler eğitiminin yeri. *Socrates 8th International Education, Business, Economics And Social Sciences Congress*, 28-30 September, Diyarbakır.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F.G. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tekşan, K. (2012). Türkçe dersi değerler eğitiminde Kutadgu Bilig'in kullanımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13(3), 1-17.
- Turan, R. ve Ulusoy, K. (2019). Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Y. ve Akpınar, E. (2016). Cinsiyet faktörünün ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin sosyal olgunluk düzeyine etkisi. *International Journal of Field Education*, 2(1), 20-32.